

„Digital Humanities 2016”

(Kraków, 11–15 lipca 2016 r.)

W dniach 11–15 lipca 2016 r. odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Digital Humanities 2016”, która należy do najważniejszych konferencji z zakresu cyfrowej humanistyki. Była to już 28 edycja tej corocznej konferencji, którą organizuje Alliance of Digital Humanities Organizations (ADHO). Na miejsce obrad wybrano Kraków – po raz drugi w historii konferencji miasto z Europy Środkowo-Wschodniej. Przewodniczącym Rady Programowej konferencji został wybrany Manfred Thaller (Universität zu Köln, Niemcy), członek komitetu programowego European Association for Digital Humanities. Wśród lokalnych partnerów wspierających ADHO w organizacji konferencji znalazły się Uniwersytet Jagielloński (UJ) oraz Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej (UP), reprezentowanych przez dr. hab. Macieja Edera z Instytutu Filologii Polskiej UP oraz dr. Jana Rybickiego z Instytutu Filologii Angielskiej UJ. W zespole polskich organizatorów znaleźli się również przedstawiciele bibliologii i informatologii: dr hab. Grażyna Wrona (UP), dr hab. Władysław Marek Kolasa oraz dr Iwona Pietrzakiewicz z Instytutu Nauk o Informacji UP.

Podczas pierwszego i drugiego dnia konferencji jej uczestnicy mieli możliwość wzięcia udziału w warsztatach. Spośród 31 proponowanych warsztatów zdecydowana większość dotyczyła wykorzystania konkretnych narzędzi lub technik badawczych przydatnych w pracy cyfrowym humanistom. Wśród prezentowanych narzędzi znalazły się aplikacje do tworzenia kolekcji cyfrowych, komputerowej analizy tekstów, wizualnej analizy danych, semantycznego przetwarzania dokumentów czy do rozpoznawania treści cyfrowych wersji zniszczonych manuskryptów. Uczestnicy warsztatów mogli dowiedzieć się więcej o metodach analizy nie tylko tekstów, ale także materiałów audio-wizualnych czy metadanych gromadzonych w bibliotekach cyfrowych. Oprócz tego, mieli okazję poznać bliżej możliwości efektywnego wykorzystania indeksów nazw geograficznych w badaniach naukowych oraz dobre praktyki angażowania studentów w prace ośrodków uprawiających cyfrową humanistykę, takich jak laboratoria cyfrowej humanistyki czy biblioteki naukowe.

Oficjalne rozpoczęcie „Digital Humanities 2016” odbyło się drugiego dnia konferencji. Ceremonię otwarcia uświetnił wykład prof. Agnieszki Zalewskiej (Instytut Fizyki Jądrowej PAN, przewodnicząca Europejskiej Organizacji Badań Jądrowych CERN), podczas którego autorka pokazała, czego organizacje związane z cyfrową humanistyką mogą uczyć się od CERN.

Podczas kolejnych trzech dni konferencji prelegenci przedstawiali wyniki swoich badań w formie krótkich lub dłuższych referatów w ramach 78 sesji, w których znalazło się łącznie 269 wystąpień. Ponadto, trzeciego dnia konferencji miała miejsce sesja posterowa poprzedzona tzw. poster slams – kilkuminutowymi wystąpieniami autorów posterów, podczas których opowiadali o tematyce swoich prac i zachęcali do ich obejrzenia. W sumie podczas sesji posterowej zaprezentowano 118 plakatów. Czwartego dnia w ramach *Busa lecture* Helen Agüera (National Endowment for the Humanities – NEH, USA) przedstawiła swoje obserwacje dotyczące cyfryzacji badań i projektów naukowych wspieranych przez NEH. Konferencję zakończył referat Claire Warwick (Durham University, Wielka Brytania) wygłoszony podczas ceremonii zamknięcia „Digital Humanities 2016”. W swoim wystąpieniu autorka zastanawiała się z czego wynika niesłabnąca popularność papierowych źródeł informacji pomimo ich digitalizacji prowadzonej na szeroką skalę.

Nie sposób w jednym sprawozdaniu chociaż pokrótce streścić wszystkie wystąpienia, które zostały wygłoszone podczas „Digital Humanities 2016”, dlatego poniżej zostaną scharakteryzowane główne tematy referatów, paneli czy posterów zilustrowane wybranymi przykładami.

Opis tematyki wystąpień warto zacząć od stwierdzenia, że zdecydowana większość referatów czy posterów dotyczyła konkretnych projektów cyfrowej humanistyki. Niewiele miejsca poświęcono teoretycznym rozważaniom nad istotą cyfrowej humanistyki, kierunkom jej rozwoju czy metodom badawczym wykorzystywanym w pracy naukowej cyfrowych humanistów.

Wiele z prezentowanych projektów dotyczyło infrastruktury badawczej i struktur organizacyjnych cyfrowej humanistyki (przedstawiono np. HathiTrust Research Center oraz National Data Center for the Humanities) oraz analizy i wykorzystania nowych mediów (takich jak blogi, Wikipedia, Twitter czy inne serwisy społecznościowe). Często przedstawiano także projekty z zakresu stylometrii komputerowej, eksploracji danych i tekstu (ang. *topic modeling*, *text mining*, *data mining*) oraz analizy zasobów sieciowych. Dzięki wspomnianym technikom naukowcy badali, np. autorstwo tekstów antycznych (*Authorship Verification with the Ruzicka Metric*, Mike Kestemont, Justin Stover, Moshe Koppel, Folgert Karsdorp i Walter Daelemans), czy też poufność w nowożytnej korespondencji transkonfesyjnej (*Exploring Networks Of Confidentiality And Secrecy In Early Modern Transconfessional Correspondences*, Ingeborg van Vugt). Nie zabrakło także projektów opartych na wizualizacji wyników badań, np. zaprezentowano mapę literatury i kultury okresu romantyzmu (*Digitally Mapping Romantic Literature and Culture*, Christopher Donaldson, Matthew Sangster, Joanna Taylor).

Wiele uwagi poświęcono także standardom i technologiom Semantic Web, m.in. XML, Linked Open Data czy RDF oraz przykładom ich implementacji. Do tej grupy prac można zaliczyć m.in. referat pt. *Converting the Liddell Scott Greek-English Lexicon into Linked Open Data using lemon*. Autorzy – Fahad Khan (University of Ca' Foscari Venezia, Włochy), Francesca Frontini (Italian National Research Council, Włochy), Monica Monachini (Istituto di Linguistica Computazionale "A. Zampolli", Włochy) oraz Federico Boschetti (Italian National Research Council, Włochy), przedstawili metodologię oraz cząstkowe wyniki projektu, którego celem jest konwersja słownika *Liddell Scot Greek-English Lexicon* do postaci semantycznej bazy wiedzy. Grupa badaczy z Uniwersytetu Bolońskiego (Włochy) – Marilena Daquino, Silvio Peroni, Francesca Tomasi i Fabio Vitali w referacie pt. *The Project Zeri Photo Archive: Towards a Model for Defining Authoritative Authorship Attributions* podjęła problem wykorzystania technologii Sieci Semantycznej do reprezentacji informacji na temat autorstwa dokumentów ikonograficznych w archiwum cyfrowym Zeri Photo Archive.

W wystąpieniach poruszono też kwestię crowdsourcingu oraz kształcenia w zakresie humanistyki cyfrowej. Np. Francesco Beretta (CNRS – Université de Lyon, Francja) omówił wyniki badań nad problemami studentów historii dotyczącymi użytkowania cyfrowych systemów informacyjnych oraz próbami ich rozwiązania (*From Index Cards to a Digital Information System: Teaching Data Modeling to Master's Students in History*). Nie zabrakło również projektów dotyczących budowy i analizy korpusów językowych. Jeden z takich projektów przedstawili Berenike Herrmann i Gerhard Lauer (oboje z Göttingen University, Niemcy) w referacie *KARREK: Building and Annotating a Kafka/Reference Corpus* dotyczącym cyfrowego korpusu tekstów Franza Kafki.

Przedmiotem referatów były również zagadnienia z obszaru bibliologii i informatologii. W wielu wystąpieniach poruszano kwestię wykorzystania ontologii do opisu kolekcji cyfrowych zgromadzonych w bibliotekach czy archiwach cyfrowych. Do tej grupy prac zaliczyć można referat Terhi Nurmikko-Fuller (University of Oxford, Wielka Brytania), Jacob Jett (University of Illinois at Urbana-Champaign, USA), Timothy Cole (University of Illinois at Urbana-Champaign, USA), Chris Maden (University of Illinois at Urbana-Champaign, USA), Kevin R. Page (University of Oxford, Wielka Brytania) i J. Stephen Downie (University of Illinois at Urbana-Champaign, USA) pt. *A Comparative Analysis of Bibliographic Ontologies: Implications for Digital Humanities*. W wystąpieniach często podejmowano temat tworzenia cyfrowych repozytoriów, bibliotek oraz archiwów i wykorzystywania ich kolekcji w badaniach naukowych. W tym miejscu warto wspomnieć o warsztatach *Data Mining Digital Libraries* dotyczących komputerowej analizy metadanych oraz materiałów publikowanych w bibliotekach cyfrowych, które przygotowali i przeprowadzili bibliotekarze z Biblioteki Narodowej Norwegii – Lars Gunnarsson Johnsen, Magnus Breder Birkenes i Arne Martinus Lindstad).

Oprócz metadanych w kolekcjach cyfrowych analizom poddawano również bibliografie publikacji naukowych (referat pt. *A Study of Knowledge Integration in Digital Humanities Based on Bibliographic Analysis* autorstwa Muh-Chyun Tang, Yun Jen Cheng, Kuang Hua Chen i Jieh Hsiang z National Taiwan University na Tajwanie), rekordy z katalogów bibliotecznych (referat pt. *Printing in a Periphery: a Quantitative Study of Finnish Knowledge Production, 1640–1828* autorstwa Mikko Tolonen, Niko Ilomäki, Hege Roivainen i Leo Lahti z Uniwersytetu Helsińskiego w Finlandii) oraz cytowania kolekcji cyfrowych poświęconych I wojnie światowej (referat pt. *The Great War on the Web: the Making of Citing and Referencing by Amateurs* autorstwa Valérie Beaudouin i Zeynep Pehlivan z Politechniki Telecom ParisTech w Paryżu). Zaprezentowano także narzędzie do komputerowego przetwarzania przypisów (poster pt. *CTRaCE: Canonical Text Reader and Citation Exporter* autorstwa Martina Reckziegela, Stefana Jänicke i Gerika Scheuermanna z Uniwersytetu w Lipsku w Niemczech).

W wystąpieniach podejmowano również temat elektronicznych publikacji naukowych oraz otwartości w dzieleniu się wynikami prac badawczych (Open Access i Open Data). W tym kontekście Nora McGregor, Mia Ridge, Stella Wisdom i Aquiles Alencar-Brayner (British Library, Wielka Brytania) w referacie pt. *The Digital Scholarship Training Programme at British Library: Concluding Report & Future Developments* zwrócili uwagę na rolę bibliotek w kształceniu kompetencji cyfrowych przydatnych cyfrowym humanistom. W ten sposób biblioteki włączają się w realizację koncepcji cyfrowej nauki (ang. *digital scholarship*).

Analizując treść wygłoszonych referatów i zaprezentowanych posterów pod kątem reprezentowanych przez nie dyscyplin naukowych i kierunków badawczych, można zauważyć olbrzymią różnorodność podejmowanych zagadnień. Przedstawiono prace z zakresu historii literatury, stylistyki, lingwistyki, historii i historiografii, archiwistyki, bibliologii, informatologii, paleografii, folklorystyki, muzykologii, historii sztuki, pedagogiki, dydaktyki czy medioznawstwa.

Warto również wymienić przedstawicieli polskich ośrodków badawczych, którzy wystąpili na konferencji w roli prelegentów. Maciej Maryl (IBL PAN, Warszawa), Maciej Piasecki i Ksenia Młynarczyk (oboje z Politechniki Wrocławskiej) zaprezentowali analizę gatunków blogów opartą na metodach komputerowych (*Where Close and Distant Readings Meet: Text Clustering Methods in Literary Analysis of Weblog Genres*). M. Maryl wraz z Piotrem Wciślikiem (obydwaj z IBL PAN, Warszawa), przedstawili zagadnienie remediacji Polskiej Bibliografii Literackiej (*Remediations of Polish Literary Bibliography: Towards a Lossless and Sustainable Retro-Conversion Model for Bibliographical Data*). Krzysztof Nowak (Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków) przedstawił aplikację-agregator cyfrowych zasobów dla łaciny średniowiecznej (*Medialatinitas.eu. Towards Meaningful Integration and Retrieval of Resources for Medieval Latin*).

Duża grupa prac polskich badaczy dotyczyła zagadnienia stylometrii. W ramach panelu *Literary Concepts: The Past and the Future*, Maciej Eder (UP, Kraków) przedstawił swoje badania dotyczące pojęcia tekstu, a Jan Rybicki (UJ) pojęcia przekładu. Maciej Eder (UP, Kraków), Maciej Piasecki i Tomasz Walkowiak (obaj z Politechniki Wrocławskiej) zaprezentowali WebSty – system wspomagający badania stylometryczne polskich dokumentów (*WebSty – an Open Web-based System for Exploring Stylometric Structures in Document Collections*). Jeremi Ochab (UJ) podjął temat wykorzystania analizy szeregów czasowych przy ustalaniu autorstwa tekstów (*Time Series Analysis Enhances Authorship Attribution*). Agata Hołobut, Jan Rybicki (oboje z UJ) i Monika Woźniak (Sapenza – Università di Roma, Włochy) przedstawili analizę stylometryczną dialogów filmowych (*Stylometry on the Silver Screen: Authorial and Translatorial Signals in Film Dialogue*). Maciej Eder (UP, Kraków) i Jan Rybicki (UJ) zaprezentowali badanie dotyczące autorstwa powieści pt. *Go Set A Watchman* (*Go Set A Watchman while we Kill the Mockingbird in Cold Blood, with Cats and Other People*). M. Eder (UP, Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków) i Rafał Górski (UJ, Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków) omówili wykorzystanie stylometrii do badania zmian zachodzących w języku na przestrzeni lat (*Historical Linguistics' New Toys, or Stylometry Applied to the Study of Language Change*). Michał Choiński i Jan Rybicki (obaj z UJ) pokazali badanie dotyczące wpływu redaktora na kształt dzieła

na przykładzie prac Jonathana Edwardsa (*Jonathan Edwards and Thomas Foxcroft: In Pursuit of Stylometric Traces of the Editor*).

Polskich naukowców interesowała także kwestia korpusów i ich komputerowej eksploracji. Anna Skolimowska (UW) zaprezentowała korpus tekstów i korespondencji Jana Dantyszka (*Corpus of Ioannes Dantiscus' Texts and Correspondence dantiscus.al.uw.edu.pl*), Jagoda Marszałek (Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków) omówiła wyniki badań przeprowadzonych na korpusie tekstów Mateusza z Krakowa (*The Latin of Matthew of Cracow (c. 1345–1410) – a corpus based study of his language and style*), a Anna Ledzińska (Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków) wyniki badań przeprowadzonych na korpusie polskiej średniowiecznej hagiografii (*The Holy and the Godless – Cultural Stereotypes Featured in the Language of the Polish Medieval Hagiography. A Corpus-based Study*). Adam Tomasz Pawłowski (UWr) scharakteryzował ChronoPress – korpus polskich tekstów prasowych (*Chronological corpora: Challenges and opportunities of sequential analysis. The example of ChronoPress corpus of Polish*).

Kilka wystąpień było poświęconych e-literaturze. Katarzyna Maria Bazarnik (UJ) i Jakub Wróblewski (ASP, Warszawa) pokazali multimedialną wersję powieści *Finnegans Wake* Jamesa Joyce'a (*First We Feel Then We Fall – Multimedia Adaptation of Joyce's Finnegans Wake*). Katarzyna Maria Bazarnik (UJ) i Zenon Fajfer (poeta niezależny, Kraków) prezentowali multimedialną poezję autorstwa Zenona Fajfera (*Playable Books at Electronic Literature's Interface*). Monika Górski-Olesińska (Uniwersytet Opolski) i Mariusz Pisarski (UW) analizowali problem przekładu literatury elektronicznej z języka angielskiego na język polski na przykładzie dzieła (nazywanego też generatorem poezji) *Sea and Spar Between* autorstwa Stephanie Strickland i Nick Montfort (*Translating Electronic Literature. Multicultural, Multilingual and Cross-Platform Encounters*).

Wystąpienia wygłoszone podczas tegorocznej konferencji „Digital Humanities” nakreślają wspólny obraz cyfrowej humanistyki, jej obszary zainteresowań oraz kierunki rozwoju. Zaprezentowane prace odznaczały się wysokim poziomem merytorycznym. Księga abstraktów dostępna jest na stronie internetowej konferencji pod adresem <http://dh2016.adho.org/abstracts/>. Konferencja cieszyła się dużym zainteresowaniem ze strony międzynarodowego środowiska naukowego – wzięło w niej udział ponad dziewięćset osób. Dzięki pracy i zaangażowaniu organizatorów badacze z całego świata mogli uczestniczyć w ciekawym i inspirującym wydarzeniu naukowym, ważnym dla humanistyki XXI wieku.

Anna Kamińska

Katedra Informatologii
Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii
Uniwersytet Warszawski

Nadesłano: 11 sierpnia 2016.